

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Cunitia Maria

Author: Banaś Teresa

Citation style: Teresa Banaś. (2005). Cunitia Maria. W: J. Lyszczyna, D. Rott (red.), "Słownik pisarzy śląskich. T. 1" (S. 22-24). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

les, *Methodus curativa generalis, De morbo gallico* (1589) i innych dzieł nawiązujących do medycyny starożytnej.

Bibliografia

J. Gillet: *Crato von Crafftheim u. seine Freunde*. Frankfurt am Main 1860; S. Tync: *Patrycjat w dobie renesansu*. „Sobótka” 1953, nr 8; K. Głombowski: *W kręgu czytelniczym humanistów wrocławskich*. Wrocław 1955; Idem: *Polska literatura polityczna na Śląsku od XVI do końca XVIII wieku*. Katowice 1960; L. Matusik: *Jan Crato*. W: *Ludzie dawnego Wrocławia*. Wrocław 1961; M. Burbińska: *Produkcja typograficzna Scharffenbergów we Wrocławiu*. Wrocław 1968; K. Maleczyńska: *Zainteresowanie czytelnicze mieszczan dolnośląskich okresem Renesansu*. Wrocław 1968; I. Kařán: *Prasko-wrocławski krąg późnych humanistów*. „Annales Silesiae” 1976, T. 6; K. Maleczyńska: *Recepcja książki francuskiej we Wrocławiu w XVI w.* Wrocław 1982; G. Scheuermann: *Das Breslau Lexicon*. Dülmen 1994; K. Gundolf: *Crato Jan*. W: *Encyklopedia Wrocławia*. Wrocław 2000.

Ewa Miozga

CUNITIA MARIA, Kunitzin, Cunitz (ok. 1610—1664), uczona.

Urodziła się w Świdnicy jako jedna z dwóch córek lekarza i filozofa świdnickiego Henryka Cunitza. Pierwsze nauki pobierała pod okiem ojca. Przejawiała wielki zapał do kształcenia się. Jej wybitne zdolności zarówno do nauk ścisłych, jak i do języków obcych sprawiły, że pomimo braku kontaktów z uczelnią wyższą zdobyła rozległą wiedzę. Samodzielne studia ułatwiał Marii ojciec, udostępniając swój bogaty księgozbiór i dyskutując z córką na tematy naukowe. Maria opanowała kilka języków, władała biegle językiem polskim, niemieckim, włoskim, francuskim, znała też łacinę, grekę i hebrajski. Już jako dziewiętnastoletnia dziewczyna zdobyła przydomek „Śląska Pallas”, a rymopisowie ze Śląska opiewali jej talenty i urodę.

Około 1630 r. przybył do Świdnicy matematyk niemiecki Elias von Loven, który nawiązał zrazu kontakty naukowe z ojcem Marii, a potem z nią samą. Po śmierci ojca Maria poślubiła będącego pod jej urokiem Eliasza von Lovena, który przyczynił się znacznie do dalszego rozwoju intelektualnego tej niezwyklej kobiety, służył jej swoją wiedzą, księgozbiorem i doświadczeniami naukowymi. Małżonkowie osiedli w Świdnicy, gdzie Maria rozpoczęła pracę nad swym dziełem z dziedziny astronomii pt. *Urania propitia sive tabulae astronomicae* [...]. Celem pracy było m.in.

uproszczenie keplerowskiego sposobu obliczania odległości planet.

W latach czterdziestych, gdy miasto Świdnica przeżywało oblężenia wojsk, a wśród mieszczan wybuchały zarazy, małżeństwo uczonych postanowiło wyjechać ze Śląska do Polski. Zawędrowali do Wielkopolski, do wsi Ołobok. Tam znaleźli schronienie w klasztorze żeńskim cysterek. Dzięki pomocy i życzliwości sióstr przełożonych — Zofii Lubieńskiej, a później Urszuli Kobierskiej — małżonkowie mogli spokojnie żyć i pracować naukowo. W klasztornej celi Maria doprowadziła do końca swe dzieło *Urania propitia...* (pierwsza i druga jego część ukończona została w 1643 r., a część trzecia w 1645). Praca zawierała 286 tablic astronomicznych, pozwalających na nieskomplikowane ustalenie parametrów planet dla dowolnej chwili.

Po pięciu latach pobytu w klasztorze Maria wraz z mężem opuściła wioskę Ołobok i w r. 1645 przybyła do Byczyny. Wciąż ulepszała rękopis swej pracy, choć do wydrukowania tekstu pognagli ją znani uczeni. Dzieło ukazało się drukiem w Oleśnicy, w drukarni Johanna Seyfferta, dopiero w 1650 r. Oprócz tablic astronomicznych zawierało wypowiedź samej autorki na temat sposobu korzystania z tablic oraz liczne wiersze rymopisów, chwalcące urodę i wiedzę „Śląskiej Pallas”.

Maria przyjaźniła się i korespondowała z wybitnymi postaciami swej epoki, m.in. z Janem Heweliuszem i ministrem króla Jana Kazimierza — Piotrem des Noyers.

W maju 1655 r. wybuchł w Byczynie wielki pożar, spłonął też dom Marii i Eliasza, a z nim cały dobytek, wszelkie księgi i przyrządy astronomiczne. Na szczęście część egzemplarzy *Uranii propitia...* ocalała, bo wysłane były one już wówczas do kilku astronomów i profesorów uczelni. Lovenowie ponownie wyruszyli na tułaczkę. Bezdomnych przyjęła do siebie w Opolu księżna cieszyńska Elżbieta Lukrecja, dzięki której życie małżonków powoli się stabilizowało. W Opolu Marię spotkał zaszczyt: została bowiem przedstawiona samej królowej Ludwice Gonzadze jako znająca się na gwiazdach uczona astronom. Życie Marii nie trwało długo, zmarła mając 54 lata w Byczynie, w r. 1664.

Bibliografia

J.H. Zedler: *Grosses vollstandiges Universal Lexicon*. Bd. 15. Halle 1737, s. 2134; A. Rombowski: *Zabytki śląskiej literatury mieszczańskiej ze zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu*. Wrocław 1952, s. 3; Z. Kossak:

Ostatnia księżna cieszyńska. W: Eadem: *Nieznany kraj*. Warszawa 1967, s. 95—99 (historia zbeletryzowana, dotycząca pobytu uczonej na dworze księżnej cieszyńskiej); J. Zaremba: *Polscy pisarze na Śląsku po wojnie trzydziestoletniej*. Katowice 1968, s. 6; K. Kolińska: *Polska Pallada*. W: Eadem: *Damy czarne i białe*. Warszawa 1972, s. 67—77 (zbeletryzowany biogram M. Cunitii); *Bibliografia piśmiennictwa polskiego na Śląsku XVII i XVIII wieku*. „Śląski Korbuc”. Red. J. Zaremba. Wrocław 1980, s. 89—90; U. Gumuła: *Literatura polska na Śląsku w XVII i XVIII wieku*. W: *Oblicza literackie Śląska*. Red. J. Malicki. Katowice 1992, s. 24.

Teresa Banaś

CZACHERITZ MICHAŁ Z NYSY (ok. 1420—1489), kanonik regularny św. Augustyna w klasztorach w Wiedniu i Kłodzku, prepozyt klasztoru w Kłodzku, kronikarz.

Michał Czacheritz urodził się zapewne w nyskiej rodzinie mieszczańskiej. W 1441 r. podjął studia na wydziale *artium* uniwersytetu w Wiedniu. W 1448 r. otrzymał tytuł *magister artium*, jednocześnie kontynuował studia na wydziale prawa aż do uzyskania tytułu bakałarza. W Wiedniu Michał Czacheritz wstąpił do klasztoru Kanoników Regularnych św. Augustyna pw. św. Doroty, gdzie w 1452 r. złożył profesję, a ok. 1455 r. otrzymał święcenia kapłańskie. W 1456 r. został nominowany na urząd prepozyta klasztoru w Kłodzku, który sprawował do śmierci w 1489 r. Michał Czacheritz zasłynął jako wizytator-reformator klasztorów jego zgromadzenia: po zreformowaniu klasztoru w Kłodzku reorganizował jeszcze m.in. domy zakonne we Wrocławiu i w Šternberku na Morawach. Wyróżnił się również jako negocjator w sprawie zniesienia interdaktu nałożonego na ziemię kłodzka w czasach Jerzego z Podiebradów; zetknął się wówczas m.in. z najwybitniejszym historykiem polskiego średniowiecza Janem Długoszem.

W dziejach historiografii śląskiej ważne miejsce zajmuje *Kronika klasztoru Kanoników Regularnych (Św. Augustyna) w Kłodzku*, której główną i najobszerniejszą część opracował Michał Czacheritz (autograf w Archiwum Państwowym we Wrocławiu, sygn. Rep. 135 D 159). W swej części kroniki Michał Czacheritz przedstawił losy klasztoru kłodzkiego od fundacji w 1349 r. niemal do swej śmierci. Relacja kronikarska koncentruje się wokół wewnętrznych problemów klasztoru. Obszernie i z wszelkimi niuansami został ukazany przebieg reformy życia wewnętrznego zarówno w klasztorze kłodzkim, jak i wrocławskim oraz štern-